

نگاهی به استعارات و تمثیل‌های مورد استفاده در متون و سخنرانی‌های

ترسیم نقشه پیشرفت و توسعه

عسل اخویان طهرانی

سر دبیر
پیشران

در دنیای امروز، فناوری نقشی کلیدی در بهبود کیفیت زندگی انسان‌ها، افزایش بهره‌وری و تسریع توسعه اقتصادی ایفا می‌کند. جوامعی که به‌طور مداوم در پی توسعه فناوری و پیشرفت‌های نوآورانه هستند، توانسته‌اند خود را به عنوان قدرت‌های اقتصادی و علمی جهان معرفی کنند. به همین خاطر در دنیای امروز ایجاد فرهنگ پیشرفت در جامعه نقشی حیاتی در توسعه ایفا می‌کند و می‌تواند هویت جمعی قوی‌تر و مقتدرانه‌تری را در کشور متجلی کند. زمانی که جامعه به ارزش‌های مشترکی دست پیدا کند، می‌تواند در مسیر توسعه پایدار گام بردارد و اهداف جمعی را به صورت مؤثرتر دنبال کند. نکته‌ای که شاید کمتر به آن توجه می‌شود، اهمیت دستیابی به درکی صحیح از مفهوم «پیشرفت» و چگونگی پیاده‌سازی آن در جهت توسعه فناورانه و نوآورانه است. به همین خاطر در منابع مختلف و گفت‌وگوهای افراد برجسته در طول سال‌ها، تمثیل‌های متعددی در جهت تشریح و ملموس‌سازی مفهوم پیشرفت و توسعه فناوری به‌کار رفته است تا عموم جامعه به‌شکل عمیق‌تری با آن ارتباط برقرار کنند و با این جریان همسو شوند. آشنایی با طرز فکر و نوع نگاه به مفهوم توسعه، می‌تواند الگوی خوبی برای ما باشد تا افق‌های پیش روی خود را کارآمدتر ترسیم کنیم.

سفر در جاده یا مسیری پر پیچ‌وخم از جمله پرتکرارترین تمثیل‌های مورد استفاده برای تصویرسازی بهتر و عمومی‌تر از توسعه است که همه ما بارها و بارها در متون مختلف با آن روبه‌رو شده‌ایم. مسیری که ممکن است دشوار و طولانی باشد، اما با برنامه‌ریزی و راهبری و هدایت صحیح، قابل پیمایش است. از طرفی این مسیر نماد تلاش‌های متوالی و مشکلاتی است که باید از آنها عبور کرد.

نمونه پرتکرار دیگر، توصیف پیشرفت با الهام از طبیعت است؛ مثل رشد یک گیاه یا درخت یا جریان رودخانه‌ای که با وجود موانع مختلف همچون سنگ‌ها یا سدها همواره به سمت جلو جاری و در حرکت است.

واقعیت این است که تمثیل‌ها با ساده‌سازی مفاهیم پیچیده و تبدیل آنها به تصاویر ملموس و قابل فهم، نقش مهمی در ارتباط مؤثرتر با جامعه ایفا می‌کنند. تمثیل‌ها می‌توانند به تسهیل درک عمومی از فرآیندهای توسعه کمک کنند و این امکان را فراهم کنند که افراد با سطوح مختلف دانش بتوانند مفاهیم مرتبط با پیشرفت فناوری را بهتر درک کنند و از سوی دیگر احساس تعلق و مشارکت را در میان مردم ارتقا می‌بخشند. اما شاید جذاب‌ترین روایات و استعارات در خصوص توسعه و پیشرفت، نمونه‌هایی باشد که حاصل خلاقیت ذهن افراد سرشناسی است که بسیاری از آنها در این مسیر جریان ساز بوده‌اند و شاید بتوان با نگاهی به این تمثیل‌ها، کمی به زاویه دید این افراد نسبت به روند توسعه و پیشرفت در جوامع، نزدیک‌تر شد و الهام گرفت.

حرکت روبه جلو با موتور فناوری

«فناوری موتور محرکه تغییر در جوامع است» شاید بارها و بارها این تعبیر از فناوری به گوشمان خورده باشد. بیل گیتس، بنیان‌گذار مایکروسافت، در کتابش با نام «جاده پیش‌رو» که در سال ۱۹۹۵ منتشر شد، به تأثیر گسترده فناوری اطلاعات به ویژه اینترنت بر جوامع پرداخته است. او در این کتاب از تمثیل موتور برای توصیف فناوری استفاده کرده است و فناوری را به موتور قدرتمندی تشبیه می‌کند که با نیروی خود تغییرات را در جوامع و اقتصاد به حرکت درمی‌آورد. این تمثیل به خوبی نشان می‌دهد که چگونه

فناوری می‌تواند به عنوان ابزاری کلیدی در بهبود بهره‌وری و ایجاد فرصت‌های جدید برای جوامع عمل کند. در واقع بر اساس این تعبیر، اگر کشوری بخواهد به پیشرفت دست یابد، باید به توسعه فناوری به عنوان نیروی محرکه اصلی توجه کند.

در کشور ما نیز با توجه به منابع انسانی توانمند و ظرفیت‌های علمی، می‌توان با تمرکز بر توسعه فناوری‌های بومی و حمایت از نوآوری، موتور توسعه را به حرکت درآورد. اتفاقی که در سال‌های اخیر با رونق گرفتن فعالیت‌های نزدیک به ۱۰ هزار شرکت دانش‌بنیان، استارت‌آپ‌ها و مجموعه‌های فناور، موجب تغییر رویکرد نظام صنعتی و به دنبال آن نظام اقتصادی کشور شده است.

بدون شک استفاده از فرصت‌های پیش‌رو در خصوص توسعه فناوری‌های روز مانند فناوری اطلاعات، توسعه هوش مصنوعی و انرژی‌های نوین می‌تواند به عنوان موتور پیشران اقتصاد کشور جریان ساز باشد.

نور در تاریکی

نلسون ماندلا، رهبر مبارزه با آپارتاید و رئیس‌جمهور پیشین آفریقای جنوبی، در کتاب خاطرات خود «راه طولانی به سوی آزادی» از تمثیل «نور در تاریکی» برای توصیف توسعه فناوری استفاده می‌کند. او فناوری را به نوری تشبیه می‌کند که می‌تواند راهنمای جوامع در تاریکی مشکلات اجتماعی و اقتصادی باشد. در واقع او با این

شیوه بیان تلاش کرده تا فناوری را به ابزاری برای خروج از مشکلات و نابرابری‌ها و راهبری به سوی عدالت و برابری تشبیه کند تا با همراه کردن افراد جامعه انگیزه کافی برای برون رفت از شرایط موجود و تحول‌آفرینی را فراهم کند. همچنین ماندلا در بخش دیگری از کتابش از استعاره «درختان میوه» برای توسعه فناوری در کشور استفاده می‌کند و اشاره دارد که این مفهوم مانند کاشت درختان میوه است؛ ابتدا باید صبر و تلاش کرد و سپس نتایج آن در آینده قابل برداشت خواهد بود.

ماندلا در یکی از سخنرانی‌هایش دولت‌ها را به معمارانی تشبیه کرد که بل‌هایی برای آینده می‌سازند. می‌توان از این عبارت این‌طور برداشت کرد که دولت‌ها باید زیرساخت‌های لازم را برای پیشرفت فناوری‌های جدید و توسعه پایدار فراهم کنند. در واقع دولت‌ها مانند معماران باید شرایطی را فراهم کنند که مسیرهای لازم برای حرکت جامعه به سمت آینده و توسعه فناوری‌های جدید باز شود. این موضوع شامل موارد مختلفی از سرمایه‌گذاری در آموزش و پژوهش گرفته تا ایجاد زیرساخت‌های فنی می‌شود که بتواند جامعه را به آینده‌ای نوآورانه متصل کند. واقعیت این است که با توجه به تحولات توسعه فناوری در جهان در دهه‌های اخیر، باید برای همگامی با این جریان زیرساخت‌های کارآمد و متناسبی فراهم شود. در واقع اگر به دنبال سرآمدی در فناوری‌های روز در برنامه‌های توسعه کشور هستیم، شاید پله اول ایجاد زیرساخت‌های

مناسب برای فراهم شدن شرایط توسعه فناوری باشد. اگرچه در سال‌های اخیر اقدامات خوبی در این زمینه شکل گرفته و شاهد توسعه مراکز نوآوری، پارک‌های علم و فناوری، شتاب‌دهنده‌ها، کارخانه‌های نوآوری و... در کشور بوده‌ایم، هنوز جای کار زیادی در این بخش چه از حیث کمی و چه از حیث کیفی، متناسب با افق متصور برای رشد فناوری در کشور داریم.

شمشیر دوله

ایلان ماسک، بنیان‌گذار تسلا و اسپیس ایکس و از پیشروترین کارآفرینان فناوری‌های نوین و حرکت در لبه فناوری، همیشه در صحبت‌هایش از تمثیل‌ها و استعارات مختلفی در مورد توسعه فناوری برای انتقال بهتر نقطه نظرانش استفاده می‌کند. برای مثال در مصاحبه‌هایش بارها از تمثیل «شمشیر دو لبه» برای توصیف فناوری‌های پیشرفته‌ای مانند هوش مصنوعی استفاده کرده است. او معتقد است که فناوری همانقدر که می‌تواند به عنوان نیروی مثبتی برای پیشرفت بشر عمل کند، در صورت استفاده نادرست و کنترل نشده می‌تواند تهدیدی برای آینده باشد و منجر به مشکلات جدیدی شود.

این موضوع به ویژه برای جوامعی مانند کشور ماکه معمولاً بیشتر در مواجهه با فناوری‌های جدید قرار می‌گیریم و مولد فناوری نیستیم، به مراتب مهم‌تر است. در واقع باید

